

DILEMMAN I BARNAVÅRDSUTREDNINGAR

Av:
Linda Rosenberg och Kim
Svensson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
Vt-2013

Handledare: Mats Hilde

Abstract.

The purpose of this study is to examine the dilemmas that social advisers experience in their work with child welfare enquiries and the circumstances that influence their work. The study is based on five semi-structured interviews with social advisers that work in social services with child welfare enquiries and we were able to identify six specific dilemmas:

- To find oneself in between representing the authorities and being one's fellow man.
- To achieve a good and fair enquiry under pressure of time.
- To get consent for voluntary measures or having to perform a forced placement.
- To find balance between one's feelings and involvement on one hand and the need to keep a distance on the other.
- To experience a lack of resources but still having to fulfill the needs of the client.
- To achieve a working alliance with the family while keeping focus on supporting and protecting the children.

Keywords: Social advisers, Child welfare enquiries, dilemma, Street- level bureaucrat, exercise of public authority.

Innehållsförteckning.

Abstract.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Förord.....	4
1. Inledning.....	5
1.1 Vår Bakgrund.....	5
1.2 Problemformulering.....	6
1.3 Syfte.....	7
1.4 Frågeställningar.....	7
2. Bakgrund.....	7
2.1 Historik.....	7
2.2 Organisation och ansvarsförhållanden.....	8
2.3 Arbetsuppgifter.....	8
3. Tidigare forskning.....	9
4. Teori - Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati.....	11
5. Metod.....	14
5.1 Metodval.....	14
5.2 Urval.....	15
5.3 Tillvägagångssätt.....	16
5.4 Analys av vårt empiriska material.....	17
5.5 Validitet/reliabilitet/generaliserbarhet.....	18
5.6 Vår personliga förförståelse.....	18
5.7 Etiska överväganden.	19

6. Resultat/analys – Dilemman i barnavårdsärenden.....	19
6.1 Mellan myndighetsutövare och medmänniska.....	20
6.2 Bra och rättvis utredning - tidsbrist.....	23
6.3 Samtycke till frivilliga insatser – tvångsplacering.....	25
6.4 Balansera sina egna känslor, inlevelse - distans... ..	27
6.5 Resursbrist – klientbehov.....	29
6.6 Arbetsallians med familjen – Stödja och skydda barnet...	30
7. Avslutande diskussion.....	32
7.1 Sammanfattande slutsatser.....	32
7.2 Diskussion.....	33
7.3 Egna reflektioner.....	35
8. Referenslista.....	36
9. Bilagor.....	39
9.1 Intervjuguide.....	39
9.2 Informationsbrev.....	40

Förord.

Vi vill först och främst börja med att tacka er socialsekreterare som har ställt upp på våra intervjuer. Utan er hade det inte varit möjligt att skriva denna uppsats. Det har varit så intressant att ta del av era kunskaper och era erfarenheter inom ert arbete med barn och familj. Ni har alla berättat väldigt engagerat om ert svåra och viktiga arbete.

Vi vill även rikta ett tack till vår handledare Mats som lyssnat och väglett oss i rätt riktning. Sist men inte minst ett stort tack till våra familjer och vänner som stöttat och trott på oss under den här tiden, inte minst när vi råkat på motgångar.

Kim & Linda.

Eslöv, augusti 2013.

1. Inledning.

Under de senaste åren har det uppmärksammats flera fall i media där barn har varit utsatta för allvarliga brott av sina föräldrar. Fallet Bobby handlade om en pojke som 2006 blev svårt misshandlad och torterad av sin mamma och styvpappa vilket ledde till pojkens död. Fallet skrämde slag på Sverige och det väckte starka reaktioner. Socialtjänstens agerande ifrågasattes och de blev uthängda som syndabockar och många ställde sig frågan: Hur kunde detta ske?

Ibland anklagar medierna socialtjänsten för att omhänderta barn från sina föräldrar allt för lättvindigt och med för svag grund för sina beslut. Bilden av socialtjänsten i media verkar ibland konstruerad för att påvisa att tjänstemännen måste vara inkompetenta och maktfullkomliga. Det krävs vanligen någon form av familjetragedi för att medierna ska visa intresse för att skriva om utsatta barn och deras livssituation. Att det är ett mycket svårt uppdrag att ta ställning till om ett barn ska omhändertas skrivs det sällan om.

Sundell och Egelund (2002) menar att socialtjänstens balansgång mellan att göra för mycket gentemot att göra för lite också speglar hur svårt arbetet är. De visar att det finns stora skillnader i insatsernas utformning mellan kommunerna, men även orimliga skillnader i arbetssättet mellan socialsekreterare i samma kommun. Dessa skillnader har man försökt utjämna genom att implementera BBIC- Barns Behov I Centrum - inom socialtjänsten i Sverige. BBIC s utgångspunkt är att skapa en samstämmighet i arbetet med utredningar, planering och uppföljning inom barnavården. Metoden är till både för att föräldrar och barn ska veta vad socialtjänsten gör och för att åstadkomma ett klarare sätt för socialtjänsten att bedöma vad barnen behöver (Socialstyrelsen, 2006).

Vi anser att det även behövs mer kunskap och förståelse om vilka svårigheter socialsekreteraren möter och hanterar under arbetet i barnavårdsutredningar.

1.1 Vår bakgrund.

När vi skulle välja vårt ämne för c-uppsatsen valde vi bland olika ämnen, bland annat utbrändhet, heroinprojektet i Danmark, LVU ärenden osv. Vi fastnade till slut för dilemman i barnavårdsutredningar. Detta för att vi båda var intresserade av att titta närmare på vad det finns för svårigheter i arbetet med barnavårdsutredningar för socialsekreteraren. Vad är det

egentligen som socialsekreteraren brottas med i sitt dagliga arbete? Samtidigt var vi intresserade av hur socialtjänsten är uppbyggd och hur socialsekreterarna arbetar, rent organisatoriskt. Det är en stor organisation som är svår att förstå.

1.2 Problemformulering.

Ibland räcker inte familjen till för att erbjuda barn en tillräckligt bra uppväxt. Då behöver samhället ställa upp med stöd och resurser för att familjen ska kunna fungera. I de fall familjen, trots det stöd som erbjuds, inte räcker till måste samhället gripa in för att skydda barnet. Det är socialtjänsten som ansvarar för detta. Socialsekreterare som hanterar barnavårdsärenden har ett komplicerat uppdrag med svåra gränsdragningar och bedömningar. En barnavårdsutredning och ett beslut om att vidta en åtgärd eller inte kan påverka en hel familjs framtid. Ett misstag eller en försummelse under utredningsprocessen kan vara livsavgörande för ett litet barn. Hur upplever socialsekreterarna de organisatoriska förutsättningarna för de beslut de måste fatta?

Samtidigt har samhället inte obegränsade resurser för att hjälpa familjer med problem. Inom socialtjänsten måste alltid en avvägning ske mellan olika behov och det stöd som finns tillgängligt. Den organisation som utformas kring barnavårdsutredningar ska ge de ansvariga socialsekreterarna goda förutsättningar för att göra professionella bedömningar. Ändå kan det vara svåra avvägningar att göra. Vilka förhållanden upplever socialsekreterarna som påverkar deras bedömning? Det är socialsekreteraren som får inblick i familjens förhållanden och måste göra en bedömning av hur läget är. Ofta sker arbetet under tidspress, eftersom barnets förhållanden kan förändras snabbt när föräldrarna har stora problem. Vilka dilemman kan socialsekreterarna uppleva inom ramen för en barnavårdsutredning?

Att uppleva ett dilemma är att befinna sig i en situation som ställer motstridiga eller svårförenliga krav på hur man ska handla. De olika roller och uppdrag som en socialsekreterare ska hantera i en barnavårdsutredning bör kunna ge upphov till flera olika typer av dilemman. För att kunna hantera ett dilemma krävs att socialsekreteraren har ett handlingsutrymme. Hur en socialsekreterare upplever och tolkar de dilemman han eller hon ställs inför kommer också att påverka hur handlingsutrymmet kommer att utnyttjas. Men vilka alternativ som socialsekreteraren uppfattar finns inom handlingsutrymmet beror också på organisatoriska förhållanden, tillgängliga resurser, utbudet av insatser för klienten och vilket

stöd socialsekreteraren kan få på sin arbetsplats. Därför är det viktigt att kunna skaffa mer kunskap om hur socialsekreterare upplever dilemman i handläggningen av barnavårdsärenden.

Vi vill få de svåra besluten och i socialsekreterarens arbete med barnavårdsutredningar mer begripliga. Vi vill förstå de komplexa dilemman som socialsekreteraren ställs inför i sitt arbete med en familj i ett barnavårdsärende.

1.3 Syfte.

Vårt syfte är att beskriva de dilemman socialsekreterare upplever i arbetet med barnavårdsutredningar samt hur de hanterar de utmaningar de ställs inför i sitt arbete.

1.4 Frågeställningar.

1. Vilka formella förhållanden behöver socialsekreteraren ta hänsyn till under utredningsprocessen?
2. Vilka dilemman kan socialsekreteraren uppleva under en barnavårdsutredning?
3. Hur hanterar socialsekreterare de dilemman som de upplever i en barnavårdsutredning?

2. Bakgrund.

2.1 Historik.

1902 kom den första barnavårdslagen i Sverige, lag angående uppfostran åt vanartade och i sedligt avseende försummade barn (SFS, 1902:67). Den avsåg främst att kontrollera industriarbetarnas barn i storstäderna (Lundström, 1996). Barnavårdslagen från 1924 utökade skyddet för barnen, nu kunde man även omhänderta barn som for illa genom misshandel eller vanvård. Denna lag fortsatte i stora drag att gälla ända fram till 1970-talet. Kommunerna var enligt 1924 års lag skyldiga att etablera en barnavårdsnämnd som fram till 1950-talet drev barnavårdens verksamhet av lekmän t.ex. förskollärare och präster, som beslutade och verkställde i barnavårdsärenden. Under 1960-talet började kommunerna enligt den nya

barnavårdslagen (SFS, 1960:97) att anställa tjänstemän vilket medförde att handläggningen av barnavårdsärenden blev mer rättssäker. 1982 kom den socialtjänstlagstiftning som är grunden för dagens socialtjänstlag. I denna framhålls betydelsen av att ta hänsyn till hela familjens situation och inte bara det enskilda barnet. Vid denna tidpunkt hade också barnavårdsnämnderna lagts ner och ersatts av sociala centralnämnder som skötte hela individ- och familje- omsorgen. Den nya lagen byggde inte längre på detaljreglering utan var en ramlag där socialnämnden fick stor frihet att utforma insatserna (ibid.).

2.2 Organisation och ansvarsförhållanden.

Kommunerna har ansvaret för socialtjänsten och ska se till att se till att organisationen utför sina uppgifter (Clevesköld , Lundgren & Thunved, 2010). Socialtjänsten är en människobehandlande organisation. Utmärkande för arbetet i en människobehandlande organisation är mötet mellan socialarbetare och klient. Organisationens uppgift är att bedöma, utreda och sortera människor för att kunna genomföra ett förändringsarbete (Andersson & Sallnäs, 2012). Hur socialtjänsten är uppbyggd kan variera från kommun till kommun. (Andersson & Sallnäs, 2012). Barnavårdsärenden brukar oftast hanteras inom den del av socialtjänsten som benämns individ och familjeomsorg. Det vanligaste förekommande sättet att organisera barnavården i kommunerna är i barn- och familjegrupper men i vissa kommuner har man även inrättat ungdomsgrupper (Bergmark & Lundström, 2006). Detta innebär att barnavårdarbetet sker inom specialiserade enheter medan missbruk och försörjning förekommer under andra delar i organisationen (Andersson & Sallnäs, 2012). Utredningsarbete, familjehemsfrågor och andra barnavårdsfrågor sköts mycket ofta av specialiserade personalgrupper (Bergmark & Lundström, 2006).

2.3 Arbetsuppgifter.

Socialtjänstens centrala arbete är handläggning och dokumentation. Det innebär också en skyldighet att dokumentera genomförandet av de beslut som är individuellt behovsprövade insatser (Socialstyrelsen, 2006).

En socialsekreterare som arbetar inom socialtjänsten måste ha goda kunskaper om lagar och förordningar för att kunna hjälpa sina klienter på bästa sätt (Hollander, 2006). När det handlar

om arbetet med barnavårdsutredningar är målgruppen föräldrar med sviktande omsorgsförmåga och ungdomar som utsätter sig själva för risker (Sundell & Egelund, 2002). I socialtjänstlagen finns det inte någon specifik vägledning om vilka barn det gäller eller vilka kritiska situationer som är så pass allvarliga att en barnavårdsutredning ska inledas. Det finns inte heller någon vägledning kring den information som ska samlas in till själva utredningen. När en ansökan eller anmälan kommer in till socialtjänsten ska det först undersökas om ärendet tillhör socialtjänsten, det kallas förhandsbedömning (Sundell & Egelund, 2002). Syftet med en barnavårdsutredning är att samla in ett underlag för att kunna göra en bedömning om barnet och dess familj har behov av en insats och i så fall vilken (ibid.).

I en barnavårdsutredning måste socialsekreteraren känna till och ta hänsyn till åtskilliga lagar, förordningar, allmänna råd och anvisningar. De huvudsakliga lagarna som används i en barnavårdsutredning är Socialtjänstlagen (SoL) och Förvaltningslagen (FL) (Sundell, Egelund, 2002).

BBIC är en förkortning av Barns Behov I Centrum. Det är ett sammanhållet system för barnavårdsutredningar där handläggning, dokumentation, planering och uppföljning strukturerats, för att underlätta för socialsekreteraren att skaffa sig en helhetssyn på allt som påverkar barnet, t.ex. barnets behov, föräldrarnas förmåga, familj och miljö. BBIC utvecklades efter omfattande forsknings- och utvecklingsarbete och implementerades först som ett projekt i sju kommuner 1999. Från 2006 infördes BBIC i alla kommuner. BBIC har flera syften såsom att involvera barn och föräldrar i utredningen, att få enhetlighet i utredningsprocessen i hela landet samt att ge underlag för uppföljning (Socialstyrelsen, 2006).

Metoden har utvecklats både för att föräldrar och barn ska veta vad socialtjänsten gör, och för att det blir ett enklare sätt för socialtjänsten att bedöma vad barnen behöver (Socialstyrelsen, 2006). Alla socialsekreterare som vi har intervjuat använder sig av BBIC under utrednings- och uppföljningsarbetet med barnen.

3. Tidigare forskning.

Claezon (1987) har gjort en studie av socialsekreterarnas handläggning av omhändertagande av barn - *Bättre beslut*. Hon har undersökt socialsekreterares dilemman i omhändertagandeprocessen av barn. Hon menar att det finns två stora svårigheter i omhändertagandeprocessen:

Den första är den känslomässiga aspekten, att möta föräldrar och barn i svåra livssituationer och där vara den som ska gå in och besluta om stora förändringar i familjen. Den andra svårigheten som Claezon talar om är hur socialsekreteraren ska veta att hon tagit rätt beslut gentemot familjens framtid. Att göra det omöjliga, överväga situationen idag mot hur ett eventuellt omhändertagande skulle innebära för barnet i framtiden.

Ponnert (2007) har utfört en studie om tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterarens perspektiv – *Mellan klient och rättssystem*. Hon har främst fokuserat på socialsekreterarens bedömningsprocess inför ett eventuellt tvångsomhändertagande. Ponnert har skrivit om de arbetsvillkor som råder för socialsekreteraren under barnavårdsutredningen och den dolda makt socialsekreterarna utövar i beslutsfattandet.

Östberg (2010) problematiserar i sin avhandling *Bedömningar och beslut i den sociala barnavården* vilket komplext och svårt uppdrag socialsekreteraren har i arbetet med barnavårdärenden. Arbetet inrymmer motsättningar eftersom socialsekreteraren dels ska vara den som ska ingripa och skydda barnet, dels ska vara stödjande gentemot föräldrarna men också arbeta för att föräldrarna ska kunna tillgodose barnets behov både materiellt och känslomässigt (Östberg, 2010). Östberg menar vidare att socialsekreteraren måste kunna hantera uppdraget både utifrån rådande lagstiftning men också kunna leva upp till förväntningarna från andra aktörer. Det kan vara aktörer som den egna organisationen, politiker, samarbetspartners som förskola och skola men också den allmänna opinionen och media. Enligt Östberg är detta något som visar sig genom aktörernas förväntningar när det gäller ansökan och anmälningar till socialtjänsten gällande barn som far illa (Östberg, 2010). Det gäller för socialsekreteraren att kunna hantera en kombination av lagstiftning och förväntningar utifrån, men också att kunna förhålla sig till en begränsad tillgång till resurser och olika insatser. Av studien framgår att socialsekreteraren är tvingad att göra prioriteringar och att organisationens utformning har ett avgörande inflytande: Det spelar stor roll hur arbetet struktureras och hur tydlig ansvarsfördelning är. Ett välstrukturerat arbetssätt kan ge socialsekreteraren stöd när det gäller svåra prioriteringar inom uppdraget.

Meagher & Tham (2009) lyfter fram att arbetet inom barnavården som ett oerhört svårt och krävande uppdrag. Socialsekreteraren är tvingad att ta beslut som kan påverka ett barns liv för alltid. Dels ska socialsekreteraren arbeta stödjande och rådgivande för föräldrarna och dels ska hon företräda organisationen och lyda under chefer. Socialsekreteraren har en dubbel yrkesroll. Meagher & Tham (2009) hänvisar till flera studier som visar att det är påfrestande

att arbeta som socialsekreterare i Sverige. Författarna lyfter fram en studie från 2003 som visar att i gruppen socialsekreterare som arbetar inom barnavården har 88 procent upplevt att arbetet var psykiskt krävande. En annan studie som författarna hänvisar till uppger att så många som 38 procent av socialsekreterarna har haft stressrelaterade sjukdomar och 28 procent har haft sömnproblem. De menar även att det finns brittiska studier som visar att socialsekreterare som arbetar just som handläggare i barnavårdsärenden upplever en högre grad av psykisk stress än andra inom professionen. Meagher & Tham lyfter även fram att det kan uppstå påfrestande intressekonflikter i socialsekreterarens arbete. Det kan handla om intressekonflikter gällande barnets behov och vad som är föräldrarnas behov. En annan konflikt kan röra hur mycket politiker ska vara delaktiga och påverka utredningsprocessen.

Zosky (2010) visar i sin studie att socialsekreteraren har två konflikter att hantera i sitt arbete med barnavårdsärenden. Dels handlar det om hur man uppfattar den egna yrkesrollen och dels hur den samspelar med socialsekreterarens egna värderingar. Zosky lyfter fram begreppen "agent of control" och "agent of help" vilket kan medverka till en splittrad roll när det gäller samarbetet med föräldrarna. Den andra konflikten som Zosky beskriver handlar om krocken mellan socialsekreterarens värderingar och regelverket vid beslut gällande tvångsomhändertagande av barn.

4. Teori – Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati

Begreppet Gräsrotsbyråkrater kommer ursprungligen ifrån Michael Lipsky (1980) *Street-level bureaucrats*. Det som utmärker gräsrotsbyråkrater är att de arbetar direkt och nära med klienter eller patienter inom offentliga verksamheter och att de ofta har stort ansvar men bristande tillgång på resurser. Vi kommer att använda oss av Lipskys teori om handlingsutrymme för gräsrotsbyråkrater. Anledningen är att vi vill få ett redskap för att förstå hur socialsekreterarna upplever dilemman i sin yrkesroll och hur de hanterar sitt uppdrag under arbetet med barnavårdsutredningar. Detta tänker vi att Lipskys teori kan hjälpa oss med.

Lipsky beskriver de som arbetar inom människobehandlande organisationer utifrån deras relativt stora handlingsfrihet och deras arbetsvillkor. Gräsrotsbyråkraten skall ta hänsyn till individen och utföra individuella bedömningar utifrån vilken situation som klienten befinner sig i och vilka behov klienten har. Det är den direkta relationen till utsatta människor och den

påverkan på deras liv som skiljer gräsrotsbyråkratens uppdrag från den traditionella byråkraten som enbart arbetar gentemot regler, riktlinjer och formella strukturer.

Lipsky (1980) menar vidare att gräsrotsbyråkraten är tillbakahållen i sitt arbete på grund av regler, förordningar, normer och praxis med hänsyn till vilken yrkesgrupp man tillhör. Det kan handla om att arbeta utifrån de ramar gällande politiska beslut, kommunala riktlinjer och vad som är organisationens mål och syfte. Inom ramarna som råder för gräsrotsbyråkraten arbetar denne med ett omfattande handlingsutrymme och en relativ självständighet i förhållande till organisationen. Den situation och problematik som gräsrotsbyråkraten möter genom sina klienter kan inte i detalj regleras, utan det krävs ett handlingsutrymme för att gräsrotsbyråkraten ska kunna göra individuella bedömningar och för att kunna tillgodose varje enskild klient.

Enligt Lipsky (1980) har många tjänstemän inom det sociala arbetet en beslutsrätt när det gäller att utreda vilka förmåner som klienten ska kunna ta del av som till exempel socialbidrag men också andra insatser. Lipsky påpekar att gräsrotsbyråkraten utför närbyråkrati vilket innebär även om det är politiker som utformar ramarna är det gräsbyråkraten som själva skapar den offentliga politiken. De klienter som gräsrotsbyråkraten möter i sitt arbete är oftast svaga och utsatta. De beslut som gräsrotsbyråkraten fattar är ofta del av en myndighetsutövning som socialarbetare, polis eller lärare och påverkar de berörda personerna direkt, omedelbart och ofta på ett livsavgörande vis. Lipsky (1980) påpekar att gräsrotsbyråkraten också har förväntningar på sig från allmänheten gällande hur arbetet ska utföras.

Om handlingsutrymmet skulle minska vore det nästan omöjligt för gräsrotsbyråkraten att utföra sitt arbete. Många gånger ställs de inför komplexa situationer som inte får detaljstyras utan det handlar enligt Lipsky (1980) också om att besitta mänskliga egenskaper som att vara extra känslig och försiktig när det handlar om att till sist fatta ett beslut utifrån situationen. Oftast fattas dessa beslut i förhållande till att gräsbyråkraten har begränsat med tid och resurser vilket innebär samtidigt som de har flera ärenden, korta möten med klienterna ska de kunna fatta snabba beslut. Detta kan skapa dilemman för handläggningen t.ex. vid barnavårdsutredningar inom socialtjänsten.

Östberg (2010) refererar till Lipsky i sin avhandling *Bedömningar och beslut från anmälan till insats* och menar att socialsekreteraren inom barnavården stämmer väl in på Lipskys beskrivning av en gräsrotsbyråkrat som arbetar utifrån lagstiftning och arbetar nära

familjerna. Östberg refererar till Evans & Harris (2004) som menar att professionen själva har efterfrågat mer regler och riktlinjer för att få vägledning i det svåra arbete men utifrån klientens rättsäkerhet har det varit ett måste med gränsdragningar gällande handlingsutrymmet. Evans & Harris påpekar att tvärtom mot vad man kan tro - att handlingsutrymmet skulle minska med fler regler och riktlinjer - är det snarare så att det handlingsutrymmet kan öka. Det förklarar författarna med att ju fler regler och riktlinjer desto större är risken för målkonflikter mellan dem, vilket i sin tur ökar utrymmet för socialsekreteraren att göra olika tolkningar av vad som gäller.

Enligt Svensson et al. (2008) har gräsrotsbyråkraten till uppgift att sammanlänka klientens behov med organisationens uppdrag och så att båda parter blir överens. Johnsson menar att den sociala relationen som socialsekreteraren har gentemot klienten har en dubbel karaktär. Det är både en kontakt mellan två människor och ett förhållande mellan klient och organisation. Där det är organisationen sätter de yttersta ramarna och skapar förutsättningar mellan socialsekreterare och klient. Gräsrotsbyråkraterns uppgift är att utifrån organisationen konstruera klienten till en klient som passar organisationen, man ger klienten en byråkratisk identitet (Johnsson, 1992).

Johansson (1992) har studerat handläggare inom Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen utifrån vår svenska kontext. Han har tittat på deras handlingsutrymme och vidareutvecklat gräsbyråkratiska begrepp. Östberg (2010) refererar till Johansson och menar att hans studie går att applicera på socialsekreterare som arbetar inom barnavården. Enligt Johansson motverkar ramstyrning och flexibel regeltillämpning en mer stelbent bedömning gällande beslut som skall tas. Samtidigt kan det öka risken för att socialsekreterarna utför en mer godtycklig och rättsosäker bedömning. Detta menar Östberg (2010) är ett typiskt dilemma inom barnavården.

Enligt Lipsky (1980) är det gräsrotsbyråkraten som skapar den offentliga politiken, det vill säga i socialsekreterarnas fall de konkreta åtgärder och stödjande beslut som ska komma klienten tillgodo. För att kunna göra detta krävs ett avsevärt handlingsutrymme. Det innebär att socialsekreteraren har flera olika alternativ att välja mellan. Arbetet ställer dem inför olika typer av problem och dilemman. Ett problem är en utmaning eller svårighet som har en lösning. Dilemman, däremot, uppstår när de möjliga insatserna eller åtgärderna inte upplevs vara adekvata eller då situationen ställer motstridiga eller svårförenliga krav på hur man ska handla. Ett dilemma kan inte lösas utan måste hanteras inom de ramar som situationen

medger, vilket ställer stora krav på socialsekreterarnas kompetens att använda det handlingsutrymme som organisationen medger. Dunér & Nordström (2005) har undersökt biståndshandläggares villkor och de dilemman de upplever i sitt arbete. I sin studie skiljer de mellan äkta dilemman och skendilemman. De senare utgörs egentligen av problem som borde kunna lösas inom organisationen. Men då de inte hanteras inom organisationen skapar de istället dilemman för handläggarna.

5. Metod.

5.1 Metodval.

Vi har utifrån vårt syfte och våra frågeställningar valt att använda oss av en induktiv, kvalitativ metod för att inhämta empirin. Enligt Eriksson- Zetterqvist och Ahrne (2011) är den kvalitativa metodens styrkor att man kan få fram personers reflektioner ur deras synvinkel, såsom rutiner, erfarenheter och upplevelser. Vi anser att den kvalitativa metoden passar vår undersökning då vi valt att fokusera på socialsekreterarnas tankar och reflektioner om hur de arbetar i barnavårdsutredningar. Bryman (2008) menar att den kvantitativa forskningen huvudsakligen riktar in sin undersökning på saker som går att mäta, generalisera och replikera. Detta är inte något som skulle passat vår undersökning då det är tankar och reflektioner vi vill ha fram, detta är svårt att just mäta, generalisera och replikera.

Bryman (2008) menar att bristerna med en kvalitativ metod är att forskaren i för stor utsträckning utgår ifrån egna personliga intressen och erfarenheter och därigenom påverkar undersökningen. Det är även svårt att generalisera de kvalitativa forskningsresultaten i andra kontexter än just den kontext som undersökningen gjorts (Bryman, 2008). Vi har i vår undersökning försökt hålla oss så objektiva som det är möjligt för att våra inte våra egna uppfattningar ska påverka resultatets inriktning.

Bryman (2008) menar att kritikerna påpekar att en stor svaghet med den kvalitativa forskningen är att det oftast saknar transparens i tillvägagångssättet av studien. Med det menas att läsaren ska kunna följa undersökningens gång från intervju till färdig uppsats. Vi beskriver nedan stora delar av vårt tillvägagångssätt.

Vi har för avsikt att använda oss av intervjuer i vår kvalitativa undersökning för att inhämta socialsekreterarens kunskaper och erfarenheter kring barnavårdsutredningar. Eriksson-Zetterqvist & Ahrne (2011) anser att intervjuer är ett lämpligt tillvägagångssätt för att inhämta individers erfarenheter om sociala förhållande som är rådande på arbetsplatsen.

Vi har i vår studie valt att använda oss av en semistrukturerad intervju och i enighet med Eriksson-Zetterqvist & Ahrne (2011) som menar att i semistrukturerade intervjuer går det att välja ordningen på frågorna efter situationen. Det går på så vis att få en vidare förståelse för fenomenet än vid standardiserade frågeformulär. Bryman (2008) menar i enighet med föregående författare att semistrukturerade intervjuer är flexibla i intervjuprocessen samtidigt som den semistrukturerade intervjun bibehåller sitt fokus i jämförelse med en helt ostrukturerad intervjumetod. Den semistrukturerade metoden har ett tydligt fokus där det finns specifika frågeställningar som ska besvaras av undersökningen. Se intervjuguide i bilaga 9.1.

5.2 Urval.

Enligt Eriksson-Zetterqvist & Ahrne (2011) har man i kvalitativa studier inga generella regler för vilket urval som ska göras. Men när undersökningens resultat ska redovisas måste man kunna redogöra för hur man gått till väga när man valt ut personerna inför intervjun.

Vi har i enighet med vårt syfte och frågeställningar gjort semistrukturerade intervjuer med fem socialsekreterare inom socialtjänsten som arbetar med barnavårdsutredningar. Två arbetade i en liten kommun i Skåne och tre arbetade i en större kommun i Skåne. Alla har socionomexamen och är kvinnor i varierande åldrar. De har skiftande erfarenhet inom barnavårdsutredningar allt ifrån ett år till tio år. Alla intervjuer utfördes på socialsekreterarnas arbetsplats.

Enligt Bryman (2008) kan man välja olika metoder då man väljer ut sina intervjupersoner. Ofta används i kvalitativa metoder bekvämlighets/tillfällighets urval, detta med anledning av att det kan vara svårt att få tag på personer att intervjuas eller att man som forskare blir tilldelade intervjupersoner när man kontaktar en organisation. Vi såg en svårighet i att få tag i intervjupersoner bara genom att fritt skicka ut förfrågan. Vi antog därför att det inte var så många som var villiga att ställa upp. Därför använde vi oss av bekvämlighetsurvalet och gick

genom de kontakter som vi redan hade inom socialtjänsten. Vi använde oss också av ett målinriktat urval då vi valde ut intervjupersoner som var relevant för vårt syfte och våra frågeställningar (Bryman, 2008). Enligt ovanstående valde vi att intervjua socialsekreterare som specifikt arbetar med barnautredningar eftersom det berör vår undersökning.

Eriksson- Zetterqvist & Ahrne (2011) rekommenderar att intervjua sex till åtta personer för att enskild persons uppfattningar inte ska dominera i resultatet. De menar att en intervju beräknas i genomsnitt ta fyrtiofem till sextio minuter och vidare är det inte lämpligt att boka in fler än fyra intervjuer per dag eftersom att tid behöver läggas på förberedelser och eftertanke. Detta är rekommendationer har försökt att följa i vår undersökning. Vi har dock bara lyckats att intervjua fem personer men i samråd med vår handledare anser vi att det räcker för vår studie.

5.3 Tillvägagångssätt.

Enligt Eriksson- Zetterqvist & Ahrne (2011) är det bra om man kan ta reda på bakgrundsfakta om intervjupersonen såsom ålder, kön och anställningstid. Detta är något som vi har använt oss av i vår undersökning för att få en helhetsbild av intervjupersonen.

Eriksson- Zetterqvist & Ahrne poängterar även hur viktigt det är att ha en viss baskunskap kring ämnet som intervjun ska handla om för att få intervjun att flyta på, detta fick vi under den tid som vi läste in oss på ämnet. Vi har sökt litteratur på följande sätt: Litteratur på Samhällsvetenskapliga biblioteket. På LUB - search på Lunds universitets biblioteks hemsida. Vi har även använt oss av google där vi har funnit information om vårt ämne. Våra sökord som vi använt oss av har varit: dilemma, barnavårdsutredningar, socialtjänsten, socialsekreterare, social welfare secretary och social welfare agency.

En annan viktig förberedelse som Eriksson- Zetterqvist & Ahrne (2011) betonar är att pröva intervjun i alla fall på sig själv innan den utförs på riktigt. Vi har övat på att intervjua varandra innan vi gav oss ut i verkligheten. Detta för att se så att frågorna stämde överens med det vi tänkt att vi skulle få fram i vår undersökning.

Eriksson- Zetterqvist & Ahrne (2011) resonerar kring olika miljöer i intervjusituationer. I vår situation blev det självklart att vi intervjuade socialsekreterarna på arbetsplatsen, för att intervjun handlade om deras arbete. Vidare tänkte vi på att utföra intervjuerna i en så lugn och

ostörd miljö som möjligt, dels för att vi skulle höra vad som sades på bandspelaren, men även för att vi inte ville bli avbrutna under intervjun (Bryman, 2008). Vi utförde alla våra intervjuer ansikte mot ansikte och inte per telefon eftersom det per telefon blir en distans mellan oss och den vi ska intervjuas.

Vi presenterade syfte och frågeställningar för våra intervjupersoner före intervjuerna. Vi frågade även om det skulle gå bra att spela in intervjun och vi fick tillåtelse att spela in alla våra intervjuer. Alla intervjuer spelades in på en Iphone.

Eriksson- Zetterqvist & Ahrne (2011) påpekar att penna och papper är ett ovärderligt hjälpmedel under intervjun om man är två personer som gör den. Då kan man dela upp arbetet med att en person ställer frågorna och den andra kan vara uppmärksam på kroppsspråk och sådant som inte kommer med på en bandspelare. Linda höll intervjun medan Kim förde anteckningar. Vi utförde alla intervjuerna tillsammans, med samma uppdelning som ovan under alla intervjuerna.

Våra intervjufrågor ställde vi på ett så enkelt sätt som möjligt för att det inte skulle bli missförstånd. Vi visade hänsyn till vår intervjuperson genom att låta dem tala till punkt och aktivt lyssna på intervjupersonen. Vi återkopplade och förtydligade under intervjuens gång, detta enligt Bryman (2008). Slutligen erbjöd vi våra intervjupersoner att ta del av vår uppsats då den är klar genom att vi skickar den via mejl, vilket vi kommer att göra efter den är publicerad.

5.4 Analys av vårt empiriska material.

Med en induktiv ansats avses att man som forskare går in i sin forskning med ett öppet sinne. Bryman (2008) förklarar induktivt angreppssätt som att en teori eller slutsats är ett resultat av en forskningsinsats. Forskaren samlar in sin empiri innan denne generaliserar eller drar slutsatser om resultatet (Svensson, 2011). Vi har samlat in vår empiri genom intervjuer innan vi drog några slutsatser utifrån våra frågeställningar. På så vis tänker vi att vi har haft en induktiv forskningsansats.

Rennstam & Wästerfors (2011) föreslår tre steg i forskningsprocessen efter att materialet är insamlat, sortera, reducera och argumentera. Man ska sortera materialet för att göra det insamlade överskådligt genom kodning. Genom att sortera skapas ordning i materialet.

Reducering innebär att man ska välja bort viss text för att kunna presentera sitt material på ett så bra sätt som möjligt. Detta skapar en skärpa i undersökningen genom att de viktiga delarna i undersökningen lyfts fram. Argumentationen innebär att man som forskare ska kunna stå självständigt för sin studie. Vi har följt Rennstams & Wästerfors (2011) beskrivning av forskningsprocessen i vår analys.

Jönsson (2010) menar att man får en starkare och intressantare analys genom att koda de utskrivna intervjuerna. Kodningen sker utifrån frågeställningar och begrepp som är av betydelse i analysen. Kodningen syftar till att strukturera materialet genom att få fram mönster och samband.

Vi började med ett att skriva ut våra intervjuer ordagrant, därefter sorterade vi empirin genom att söka de olika dilemman som socialsekreteraren upplevde. Vi reducerade materialet så att det blev relevant till vårt syfte och våra frågeställningar. I resultatet presenterar vi vår undersökning.

5.5 Validitet/reliabilitet/generaliserbarhet.

Jönsson (2010) skriver om begreppen validitet och reliabilitet. Validitet handlar om att försöka säkerställa att man som forskare undersökt det som var tänkt att undersökas. Reliabiliteten handlar om exaktheten i mätverktyget. Vi anser att vi har validitet i vår undersökning då vi lyckats att få fram en del av de dilemman som socialsekreterare stöter på i sitt arbete med barnavårdsutredningar. Reliabilitet är inte relevant för vår undersökning.

En av de stora svagheter med en kvalitativ forskningsmetod är att generaliserbarheten av resultaten är begränsad (Jönsson, 2010). Enligt Bryman (2008) är det svårt att generalisera de kvalitativa forskningsresultaten i andra kontexter än just den kontext som undersökningen gjorts. Våra resultat går därför inte att generalisera till några andra miljöer än den vi undersökt. Då vårt resultat bygger på fem intervjuer är detta material för litet för att generalisera till barnavårdsutredningar i allmänhet.

5.6 Vår personliga förförståelse.

Kim har inte praktiserat eller arbetat inom socialtjänsten, hon har alltså ingen praktisk erfarenhet. Kim anser att det är ett väldigt intressant ämne både ur hennes eget perspektiv

som blivande socionom men även ur ett samhällsperspektiv då det väcker stora debatter och känslor hos människor när det gäller barn som inte har det bra och far illa.

Linda har däremot praktiserat på socialtjänsten inom familjehemsvården, med barn som är placerade i familjehem. Det var här som Linda såg att det var svårare och tyngre att göra barnavårdsutredningar i jämförelse med andra utredningar.

5.7 Etiska överväganden.

Vi har valt att intervjua en professionell grupp som vårt fall är är socialsekreterare som jobbar med barnavårdsutredningar.

Enligt Bryman är de etiska principerna gällande forskning följande: Informationskravet, alla inblandade ska veta om att de ingår i en undersökning. Samtyckeskravet, alla inblandade ska samtycka till att medverka i undersökningen. Konfidentialitetskravet, de insamlade uppgifterna ska förvaras på ett bra sätt. Nyttjandekravet, informationen som framkommer i undersökningen får endast användas i det tänkta syftet (Bryman, 2008).

Ovanstående använde vi oss av genom att upplysa våra intervjupersoner om vad som gäller enligt de etiska principerna innan intervjuerna genom ett informationsbrev brev som skickades ut innan intervjun (se bilaga, 9.2).

Andersson & Swärd (2008) menar att det är viktigt under alla steg i forskningsprocessen att ha en etisk reflektion. Forskaren har ett visst ansvar att ge en insyn i olika infallsvinklar av sin empiri. En viktig fråga att ställa sig som forskare är: finns det andra sätt att se verkligheten på?

6. Resultat – Analys - Dilemman i barnavårdsärenden.

Vi kommer nedan att presentera vårt resultat utifrån våra fem intervjuer med socialsekreterare som arbetar med barnavårdsutredningar. Vi har valt att undersöka vilka olika dilemman som kan ligga i deras yrke. I vår analys av intervjuerna kunde vi urskilja sex olika dilemman som socialsekreterarna upplever i sitt arbete med barnavårdsärenden:

- Att vara mellan myndighetsutövare och medmänniska.
- Att göra en bra och rättvis utredning under tidsbrist.
- Att få samtycke till frivilliga insatser eller tvingas göra en tvångsplacering.
- Att balansera sina egna känslor, att ha inlevelse och samtidigt hålla distans.
- Att ha resursbrist samtidigt som klientens behov ska tillgodoses.
- Att upprätthålla en arbetsallians med familjen med samtidigt fokus på att stödja och skydda barnet.

De dilemman som intervjupersonerna beskriver verkar inte variera beroende på om det är en liten eller stor kommun som socialsekreteraren arbetar inom. Inte heller skiljer de sig mellan intervjupersoner med lång eller kort erfarenhet inom barnavårdsutredningar. Däremot finns det skillnader i hur socialsekreterarna beskriver att de hanterar dem och vilket stöd som finns i organisationen. Vi kommer att diskutera karaktären på de dilemman vi har listat här efter Dunér & Nordströms (2005) indelning i äkta dilemman och skendilemman i socialsekreterares arbete.

6.1 Mellan myndighetsutövare och medmänniska.

Socialsekreterarna som vi har intervjuat uttrycker att det är ett dilemma att det i socialsekreterarens yrkesroll finns två olika roller. Att å ena sidan att vara den stödjande och hjälpare personen, å andra sidan ska socialsekreteraren vara en myndighetsperson som fattar beslut. Vi har valt nedanstående citat som både visar hur dilemman upplevs samt hur socialsekreteraren hänvisar till hur man utvecklar förhållningssätt för att hantera situationen.

Dolly: "Man är utskickad från en myndighet, från myndighets Sverige att granska folk. Sen säger vi att, men vi tänker hjälpa dig. Det är jättesvår gränsdragning(---) att samtidigt vara myndighetsperson som granskar samtidigt vara den som hjälper till. Men det finns ju vägar ut ur det, det handlar om förhållningssätt, hur man är mot människor."

För några är dilemman konfliktfyllt även om man har lärt sig att hantera det. Elin i nedanstående citat har utvecklat ett sätt att balansera dilemman, vilket gör att hon inte längre upplever konflikten lika starkt. Hon uttrycker det på följande sätt:

”Jag ser ingen motsättning i det men jag ser att det finns olika arenor för det. Mitt uppdrag i det arbetet som man har som barnutredare utgår från barnet. De är de som är min huvudsakliga klient, sen är det familjen också som jag jobbar med såklart. Det kan vara så att ibland behöver familjen du möter både stödjande och myndighet.(---) Men sen måste jag hela tiden falla tillbaka på någonstans att jag fortfarande är myndighetspersonen som har barnet i fokus, barnets intresse i fokus.”

En annan socialsekreterare uttrycker sig enligt nedanstående om hur man kan avdramatisera rollen i förhållande till klienten genom att tydligt betona att den stödjande rollen är den viktigaste och genom att vara rak i sin kommunikation till familjen:

Dolly: ”De flesta av våra klienter tror ju att vi bara kan gå och hämta barn som vi vill. Det första jag gör när jag utreder är att säga till dem på första presentations möte att, idag ska jag berätta vad som står i anmälan. Men innan vi pratar om det vill jag bara nämna en grej som rör alla. Alla tror/ tycker det är obehagligt att komma hit och bli utredda, jag förstår att ni tycker det och alla tror att man kan omhänderta deras barn, det är så sällan vi gör det. Vi är till för att hjälpa och stötta. Men nämner man inte det är det elefanten i rummet som finns där hela tiden, de går hela tiden och fantiserar att vi ska omhänderta. Jag måste tillägga att jag inte kan garantera att vi inte omhändertar dina barn, men utifrån den här anmälan är det inte det som jag tänker på nu. Utan nu är det frånvaro i skolan, hur ska vi kunna hjälpa er så det inte är frånvaro i skola. Att man försöker avdramatisera, samtidigt som man är tydlig och rak, att jag kan inte lova men det är inte det jag tror, utifrån detta.”

Socialsekreteraren Elin berättar om att det handlar om att göra en avvägning inom yrkesrollen, som hon beskriver som en balansgång.

”Där gäller det att ha lite fingertoppskänsla en balansgång hela tiden för att få det att fungera. Ibland när man behöver gå in och fatta beslut, att det här barnet inte kan bo kvar hemma. Då blir det ett rent myndighetsbeslut. Då är det svårt att vara stödjande samtidigt och det är inte alltid familjen vill ta emot en stödjande hjälp. Där är det hela tiden att man måste väga vad man gör, hur man gör det. Det finns såklart en dubbelhet i det, men det finns utrymme för det, men man måste ha en fingertoppskänsla.”

Rollkonflikten i socialsekreterarens yrkesroll är något som Svensson (2008) tar upp enligt Lipsky som ett inbyggt dilemma för socialsekreteraren. Dels när denne ska möta klienten som medmänniska samtidigt som denne ska vara en organisationsrepresentant. Socialsekreteraren

står i direkt kontakt med klienten. Socialsekreteraren är den yrkesutövare som representerar en myndighet och möter klienten. Socialsekreterarens uppgift som gräsrotsbyråkrat är att anknyta klienternas behov med organisationens uppdrag.

Johansson (1992) menar att i gräsrotsbyråkraterns roll ligger det att både vara en representant för organisationen i detta fall socialtjänsten och att vara människa. Johansson menar att det inte behöver vara en fråga om en konflikt mellan dessa roller utan att det är en avvägning inom rollen som gräsrotsbyråkrat, som våra citat visar.

Precis som Johansson (1992) menar så ser vi i ovanstående citat att socialsekreterarna har hittat sätt att hantera dilemman i sin yrkesroll. Det är inte alltid en fråga om en motsättning mellan dessa roller. Vid somliga tillfällen behöver familjen en myndighetsperson och vid andra tillfällen behöver familjen en stödjande och hjälpande person. I yrket som barnavårdsutredare är det en balansgång att bemästra dessa roller.

Lundström (2009) menar att dessa dubbla roller är en viktig orsak till att socialarbetare upplever barnavårdsärenden som det svåraste att hantera. Lundström menar vidare att hur man kan agera som ”samarbetspartner” eller ”åklagare” varken återfinns i lagen eller som fastställda lösningar i praktiken. För att kunna hantera detta dilemma är det viktigt att socialsekreteraren kan vara tydlig och rak i dessa situationer, så att klienten hela tiden förstår vad som händer. Precis som Lundström (2009) påpekar flera av våra intervjupersoner i intervjuerna vikten av att vara tydlig och rak som ett sätt att hantera detta dilemma.

Sammanfattningsvis, dilemman att vara mellan myndighetsutövare och medmänniska uppstår när man som socialsekreterare måste skifta mellan de olika rollerna. Från att t.ex. ha varit den som uppmuntrat och stöttat familjen till en förändring, som kanske sedan ändå inte visar sig vara hållbar för barnet, vilket kan tvinga fram en övergång till myndighetsutövning. Socialsekreterarna beskriver att man i dessa situationer behöver vara så bekväm i sin yrkesroll att man inte undviker att agera som den myndighetspersonens uppdrag innebär i arbetet som barnavårdsutredare. Vi ser i de intervjuer vi har utfört att socialsekreterarna har lättare eller svårare att skifta mellan de olika rollerna. Ju längre erfarenhet de har inom yrket som barnavårdsutredare desto enklare ser de ut att kunna skifta mellan rollerna.

6.2 Bra och rättvis utredning - tidsbrist.

Alla socialsekreterare vi har intervjuat har talat om att å ena sidan önskan att göra en tillräckligt bra och rättvis utredning för klienten och å andra sidan svårigheten att få tiden att räcka till, då de har en enorm arbetsbelastning, med alldeles för många ärenden per utredare. De hinner inte utföra utredningar av den kvalitet de själva önskar. I detta finns även organisationens krav på att följa BBIC i utredningen. Detta skapar ett stort och svårt dilemma med mycket stress för socialsekreteraren.

Två socialsekreterare uttrycker sig enligt följande om detta dilemma:

Cecilia: "Vi har ett stort dilemma här och det är den höga arbetsbelastningen. Att kunna göra utredningar med god kvalitet och ha tid med möte med föräldrar och hinna med allting. Att det är ett dilemma, hur prioriterar man, hur får man ihop det här?(---) Det är hög belastning här och det är ett dilemma för hur man hanterar det. Så ska man följa BBIC här också."

Berit: "Vi är jätteöverbelastade och nu är ju så att min tjänst som jag nu har gått över till en projektledartjänst så är min tjänst inte ersatt ordentligt. Nu går vi kort men det är mycket, det är hårt belastat för socialsekreterarna överlag och i X-stad har vi en anhopning igen av ärenden uppe på myndigheten. Det är hårt belastat och när vi räknar på det skulle vi behöva vara en och en halv tjänst till i alla fall."

Socialsekreterarna får handskas med att de har alldeles för mycket att göra så gott de kan. Det som istället kan hända är att man kan bli utbränd av stressen, och som en av socialsekreterarna formulerar:

Anna: "Ja det har varit mycket att göra. Mycket överbelastning, det har varit någon som blivit sjukskriven och så. Det är därför jag har ryckts fram och tillbaka får man täcka lite där och lite där.(---) Men det hackar liksom, när man väl kommer på rätt spår igen är det någon som kör slut så får man ändå en sjukskrivning. Så har det varit det har varit en jättetråkig trend. Nu under hösten faktiskt, Så det är mycket att göra. Eftersom att allting ska hinnas med och man ska ha barnsamtal med jämna mellan rum, övervägande och allt det här så kanske man skulle haft lite mer tid på sig. Så det är ingen optimal situation."

Av citaten framgår under vilken tidspress utredningar av barnavårdsärenden får utföras. Av citaten framgår också att det helt vilar på enskilda socialsekreterare att inom sin yrkesroll lösa situationen på bästa sätt. Mer resurser ser inte ut att tillföras vid akuta lägen. När vi frågar en

av socialsekreterarna vad som är det svåraste med att arbeta som barnavårdsutredare svarar hon följande:

Dolly: ”Tyvärr är det arbetsbelastningen men hade man haft en schysst arbetsbelastning hade det inte varit det då hade det varit att se barn som inte mår bra. Men arbetsbelastningen gör att man stressar runt och inte hinner se barnen. Så då blir arbetsbelastningen det svåraste tänker jag.”

En spontan fråga vi ställde till en socialsekreterare var om det fanns en möjlighet att säga nej till för många ärenden. Då menar socialsekreteraren att det inte fungerar så. Alla ärenden som kommer in till socialtjänsten måste fördelas på utredarna. Säger hon nej så måste någon annan täcka upp och denna andra person har precis lika tung arbetsbörda som vår socialsekreterare i fråga.

Elin: ” Under de åren som jag har jobbat som utredare har jag aldrig haft en situation där jag har tillräckligt få utredningar för att jag ska kunna göra utredningar utifrån vad jag tycker hade varit bra, utifrån lagar, riktlinjer. Så det är väl det snarare som är problemet, vi hade kunnat göra utredningar på tre månader också egentligen men vi har för mycket att göra så vi hinner inte.”

Sådana här kommentarer var genomgående i våra fem intervjuer. Sammanfattningsvis, dilemmat att göra en bra och rättvis utredning under tidsbrist är mycket framträdande i vår studie. Det innebär att varje socialsekreterare inom ramen för sitt eget sätt att arbeta måste ta ansvar för kvaliteten i sina utredningar samtidigt som tiden att göra detta ofta är otillräcklig.

Ponnert (2007) tar i sin avhandling, i överensstämmelse med Lipsky, upp att de socialsekreterare som har direkt kontakt med klienterna – som gräsrotsbyråkrater – arbetar under specifika förutsättningar där det ofta uppstår en hög arbetsbelastning. Socialsekreterare får möta klienters direkta reaktion på myndigheters beslut och i organisationen finns en konstant resursbrist. Sammanfattningsvis ökar risken för utbrändhet och hög personalomsättning i dessa typer av yrken, eftersom dilemmat skapar en kontinuerlig press.

Enligt Sundell och Egelund (2002) är arbetsbelastning ett komplext begrepp som innefattar både de yttre såsom antalet barnavårdsutredningar, men även de inre som innebär utbrändhet och stress. Författarna menar att hög arbetsbelastning samvarierar med bland annat resursbrist. Vi har lagt märke till att alla socialsekreterarna i vår studie har upplevelsen och känslan av en konstant för hög arbetsbelastning och att de inte har tid att utföra de utredningar

som de önskar. Tiden till att göra en utredning med en så god kvalitet som socialsekreterarna hade önskat finns inte. Trots att det är en högre arbetsbelastning i den större kommunen, med så mycket som tio fler utredningar per socialsekreterare än i den mindre kommunen och att de är två utredare per utredning i den mindre kommunen, uppfattar vi att ändå att känslan av en för hög arbetsbelastning inte hänger ihop med antalet ärenden per socialsekreterare. Det bör finnas andra faktorer som påverkar upplevelsen. Två forskare Claezon (1987) och Sunesson (1985) har i studier kunnat se liknande mönster som vi har kunnat se i vår studie. Claezon skriver i sin avhandling kring att socialsekreterare har för många ärenden och att det då blir en svårighet att handlägga barnavårdsärendena på ett bra sätt. Claezon ställer sig frågan om det skulle bli ett bättre och mer kvalitativt arbete om det gavs mer tid. Claezon refererar då till Sunesson. Sunesson menar att utifrån hans erfarenheter utifrån ett förändringsprojekt på en socialbyrå så menar han att det inte självklart blir en kvalitetshöjning bara genom att ge socialsekreterarna mer tid. Både Claezon och Sunesson menar att det krävs andra förändringar i arbetssättet. Behoven går aldrig att fullt ut tillgodoses. Det innebär att dilemmat kommer att finnas kvar för varje socialsekreterare att hantera.

6.3 Samtycke till frivilliga insatser - tvångsplacering.

Ett dilemma som alla har uttryckt är svårigheten att avgöra om det är bäst för barnet att bo kvar hemma hos sina föräldrar eller att bli tvångsplacerad. Frågan många socialsekreterare ställer sig är: När ska man avsluta de frivilliga insatserna och gå in med tvångsinsatser?

En socialsekreterare uttrycker sig så här:

Cecilia: *”Det svåraste är när det är riktigt illa och då är frågan hur pass illa får det lov att vara? Innan man går in med LVU, eller samtycke till frivillig placering, det är det svåraste som jag kommer att tänka på. Hur pass illa får det vara för barnet? Hur många gånger ska man försöka med öppna vårdsinsatser? Och ge en förälder som missbrukar, vi provar en gång till och det rullar på liksom. Hur långt får det lov att gå? Det kan jag tycka är jättesvårt, och när man ska komma till en punkt att man säger att den här föräldern har ingen förändringspotential, det går inte, så det tycker jag är det svåraste. När övergår föräldrarnas ansvar till samhället? Du kan ju inte ta ansvar utan nu kommer vi in och tar över här. Det har ju också med att göra med det här dilemmat frihet och tvång.”*

Citatet ger uttryck för att så länge utredningen bygger på samtycke och kontinuerliga insatser pågår en process som är knuten till förhoppningen att familjen ska kunna hantera situationen bättre. Dilemmat består i att en övergång till tvångsåtgärder avbryter den tidigare processen och skapar en helt ny situation som är oåterkallelig. Samtidigt är det svårt för socialsekreteraren att vara hundra procent säker på sitt ställningstagande. Svårigheten är att veta om bedömningen är tillräckligt hållbar:

Elin: "Att göra en bedömning och veta att barnet är säkert sen och att jag inte gör en felbedömning och att det är ett barn som råkar illa ut. (---) Dilemmat är hela tiden bedömningen man gör, man kommer hem till en familj. I en familj som det är väldigt smutsigt eller det kan vara föräldrar som missbrukar eller de har någon som bor där som missbrukar. Vad går gränsen om vad som är acceptabelt eller inte? Det är hela tiden bedömningar som man hela tiden måste göra."

Citatet ovan visar hur socialsekreteraren måste ta ställning till barnets situation även utifrån egna referensramar för vad som är acceptabelt och att detta kan vara mycket svårt. Man behöver stöd för att känna sig trygg i den bedömning man gör. Nedanstående citat visar betydelsen av att ingå i en professionell grupp man kan rådgöra med.

Anna: "De flesta är erfarna,(---) Och har jobbat säg i tio år. Så det känns ju också tryggt då kan man alltid bolla med dem. Därför är det bra att man alltid är två i utredningarna. Så man hjälps åt, det känns skönt och det är en trygghet för en som är ny. Man kan inte allt, hur man ska tänka i denna situation. Så det tycker jag är jätteskönt, det är ett öppet klimat, det är högt i tak att man kan komma till varandra och dörren står alltid öppen. Annars hade jag nog inte pallat."

Även övriga intervjupersoner talar om vikten av att kunna vända sig till sin chef och sina kollegor för att få stöd och hjälp inför dessa beslut. Detta är ett sätt för socialsekreterarna att hantera detta dilemma.

Sammanfattningsvis, dilemmat att få samtycke till frivilliga insatser eller tvingas göra en tvångsplacering innebär en stor utmaning för socialsekreterarna och en oåterkallelig vändpunkt i utredningsarbetet.

Ponnert (2007) tar i sin avhandling *Mellan klient och rättssystem* upp svårigheten för socialsekreteraren i det skede av utredningen där osäkerheten tar vid om vad som bör göras och där tvångsvård övervägs. Ponnert menar då att det arbete som följer i hög utsträckning är

känslostyrt för att här är lagen inte tillräcklig i sin utformning. Det socialsekreteraren har till förfogande är sina egna känslomässiga tolkningar av situationen. Detta gör arbetet väldigt komplext och besvärligt.

Claezon (1987) Skriver i sin avhandling *Bättre beslut* om hur man kan förstå socialsekreterarens svåra beslut i barnavårdsutredningar. Författaren menar att behöva ta beslutet om att separera ett barn ifrån sina föräldrar är den mest smärtskyllda arbetsuppgiften som en socialsekreterare har. Claezon skriver följande ”Sådana beslut kastar sin skugga över det sociala arbetet även när socialsekreteraren inte arbetar med ett omhändertagandeärende och man skulle kunna beteckna en separation mellan barn och föräldrar som socialtjänstens hjärtoperation” (Claezon, 1987:7).

6.4 Balansera sina egna känslor, inlevelse – distans.

Ett annat dilemma som alla socialsekreterarna talar om, är hur man på ett bra sätt ska kunna göra sina professionella bedömningar. En socialsekreterare formulerar sig enligt följande:

Dolly: ”Att se barn som har det svårt, för de flesta är det nog svårast att se om man har barn i en viss ålder själv att se den sortens barn ha det svårt. Så fungerar människan det är därför man ska ha bra handledare och arbetsledare man kan bena ut det, handlar det här egentligen om att jag är upprörd och har egen erfarenhet av det där. Eller är det verkligen så illa? Att försöka vara lite neutral, att man inte blandar in sina egna känslor för mycket. Där är vi olika bra kan jag säga det finns många som är bra på att vara neutrala men det är också ganska många som inte är bra på det, sen menar jag inte att man inte ska använda sin egen erfarenhet. Det är klart att jag ska använda mig av mina kunskaper men inte gå igång känslomässigt. Men det är lätt att göra det särskilt om man har barn i samma ålder, det är svårt.”

Citatet ger uttryck för svårigheten att hålla tillräcklig distans samtidigt som man behöver använda sina personliga känslor, erfarenheter och kunskaper för att göra de professionella bedömningarna. Socialsekreteraren ger uttryck för att hon å ena sidan behöver vara medveten om sina egna känslor och hantera dem och å andra sidan även kunna använda dem i arbetet till nytta för klienten. Nedanstående citat visar hur en av våra socialsekreterare är medveten om hur bedömningarna kan komma att skilja sig åt när de i stor utsträckning faller tillbaka på personliga bedömningar:

Anna:” Tänker på det ibland att när man kommer hem när man utreder, vissa kollegor säger att de tänker: Hade detta varit good enough för mina barn att bo här? Sen har ju alla alltid olika referensramar ändå, det som är bra för mig kanske inte är bra för någon annan.

Samma socialsekreterare uttrycker sig nedan om hur hon försökt att hantera en annan del av detta dilemma nämligen den känslomässiga påfrestningen för henne själv. Hon hoppas att det blir lättare med mer erfarenhet inom yrket då hon endast arbetat en kort tid som barnavårdsutredare:

Anna:” Men det är väl också någonting som man lär sig tänker jag, att det kommer, det är en utmaning. Att inte ta med det hem sen och att släppa det på jobbet. Speciellt med små barn, usch när det har varit något väldigt jobbigt. Att liksom vill man bara ventilera det med sambon när man kommer hem, ja det är alltså någonting som jag har fått jobba jättemycket med. Att man liksom okej inte kan göra allting, men det är svårt att komma dit.”

De socialsekreterare som vi har intervjuat talar om vikten av kvalificerad handledning för att kunna hantera sin professionella roll. Det erbjuds idag grupphandledning på båda arbetsplatserna där alla erbjuds en vägledning i att utreda ärenden. I de svåra fall kan även socialsekreteraren kräva en individuell handledning där socialsekreteraren själv kan bearbeta sina känslor. Alla våra intervjupersoner uttrycker att de fått det stöd de som de har behövt i särskilt svåra ärenden. De uttrycker också att handledning inte är det enda stödet i svåra situationer utan de talar även om vikten av en fungerande arbetsgrupp där de kan ventilera kollegor emellan:

Sammanfattningsvis, dilemmat att balansera sina egna känslor, att ha inlevelse och samtidigt hålla distans. Dilemmat innebär att å ena sidan kunna hålla sig tillräckligt objektiv när man gör de professionella bedömningarna och å andra sidan vara medveten om sina egna känslor och både kunna använda och hantera dessa.

Claezon (1987) har sett i sin studie att socialsekreterarens värderingar och känslor har en stor påverkan och socialsekreteraren kan få svårigheter att vara kvar på det professionella planet. Socialsekreterarna har mer och mer blivit medvetna om denna sida i deras arbete och därför finns nu krav på handledning.

6.5 Resursbrist - klientbehov.

Ytterligare ett dilemma som socialsekreterarna vi har intervjuat talar om är att socialtjänsten har begränsade resurser, pengarna räcker inte till för klientens behov.

Dolly: "Valet av insatser styrs av chefens förmåga och vilja att hålla i pengarna. Det är socialsekreterarens uppgift att strida för att få till rätt insats. För att kunna göra det måste man vara ganska kompetent. Chefen vill gärna att man ska välja undermåliga insatser, handläggaren vill gärna ha riktigt fina och dyra insatser för då vet vi att vi når resultat. Det är chefens uppgift att hålla i pengarna och socialsekreterarens uppgift att tala för sin sak."

Citatet ovan visar att socialsekreteraren är medveten om att det krävs en god professionell kompetens för att bevaka klientens intressen gentemot organisationen. Samma socialsekreterare lyfter också fram att det är ett etiskt dilemma i arbetet att ha en för stram budget i organisationen.

Dolly: "Verksamheten har ett stort etiskt dilemma att inte budgeten matchar medborgarnas behov, som grupp. Om vi hade haft en betydligt större budget hade man kunnat hjälpa människor på ett helt annat sätt. Då menar jag inte att omhänderta alla och sätta dem på HVB-hem utan kanske ha istället för två timmar i veckan så kunde socialrådgivaren varit där tio timmar i veckan intensivt en kortare period, hur ska vardagen se ut för att det ska rulla?"

Socialsekreterarna som vi har intervjuat beskriver för oss att det finns ett stort glapp mellan de politiker som beslutar om hur de ekonomiska resurserna ska fördelas i kommunen, och den verklighet som socialsekreteraren möter då hon träffar klienterna och deras behov. Några av socialsekreterarna menar att även om pengarna finns så används de inte alltid på rätt sätt. Samtidigt måste socialsekreterarna anpassa sitt arbetssätt till de faktiska omständigheterna. Deras handlingsutrymme är begränsat:

Elin: "När det är en så hög belastning som det är här så går det inte riktigt att göra det och mitt handlingsutrymme minskar ju utifrån det. Att min tid är begränsad och mina resurser är begränsade på det sättet att jag inte kan ägna varje ärende den tiden det egentligen kräver. Det gör ju också att mitt handlingsutrymme i längden blir begränsat."

Sammanfattningsvis, dilemmat som skapas för socialsekreteraren är att å ena sidan ge klienten de bästa insatserna, men å andra sidan hålla budgeten gentemot organisationen. Det innebär att socialsekreteraren ansvarar för att se till att det möjliga utbudet av insatser för klienten i så

stor utsträckning som möjligt används för att tillgodose dennes faktiska behov. Möjligheterna begränsas av att budgetramarna måste hållas vilket ställer stora krav på socialsekreterarens kompetens och omdömesförmåga när insatser föreslås.

Lipsky (1980) menar att ett dilemma som gräsrotsbyråkraten ofta stöter på är att klienternas behov är större än tillgången på insatser i organisationen. Han menar vidare att det även kan uppstå ett dilemma mellan vilka mål som klienten har och vilka mål organisationen sätter. Klienten behöver ofta mer än vad organisationen kan erbjuda. Något som Lipsky menar blir ett dilemma är att se varje klient som en unik individ, samtidigt som organisationen vill att arbetet ska ske så effektivt som möjligt, vilket kräver att socialsekreteraren går ifrån klienten som en unik individ och istället kategoriserar klienter enligt sätt som förespråkas av organisationen. Detta menar Lipsky begränsar socialsekreterarens handlingsutrymme, att organisationens ramar och uppdrag avgör hur stort utrymmet är för den enskilda socialsekreteraren. Han menar vidare att socialarbetarens frihet och ansvar ligger i hur varje individuell socialsekreterare disponerar det utrymme som ges.

Johansson (1992) menar att enligt Lipsky (1980) är det enkelt att få till en klientrelation när klientens önskemål stämmer överens med vad organisationen i detta fall socialtjänsten har att föreslå. Gräsrotsbyråkraten får problem då klientens behov och organisationens resurser inte överensstämmer. Johansson skriver vidare i enlighet med Lipsky (1980) att socialsekreteraren och klienten inte bestämmer över sin relation helt själva.

6.6 Arbetsallians med familjen – Stödja och skydda barnet .

Ett dilemma som alla socialsekreterare vi har intervjuat har berättat om är att det är nödvändigt att skapa ett tillräckligt gott samarbete med föräldrarna för att göra en bra utredning. Dilemmat består i att möta föräldrar som stänger dörren och vägrar samarbeta med socialsekreteraren och det är då en verkligt bra utredning skulle behövas.

Berit: "När föräldrarna inte vill medverka i en utredning och dom bara avsäger sig eller inte. Ja när de inte vill medverka. Det är jättesvårt att komma in och utreda för även om man tar in från skolan och andra myndigheter där dem kan vara aktuella så är inte alltid det vi vill komma åt. Vi vill veta hur det är i familjen och ofta blir man insläppt så att man kan hålla utredningssamtal men ibland är det helt omöjligt. Jag tror att det är det svåraste det andra

kan man hantera men när du inte kommer in och kan vad ska vi skriva? Det framkommer inte och ändå så finns det en tydlig oro man kan se att det inte riktigt fungerar. Möjligtvis LVU under utredningstiden men vad skulle de komma ju inte säga mer för det. Det är svårt.”

Ovanstående citat visar vikten av att få föräldrarna att samverka med socialtjänsten för att utredningen ska komma barnet tillgodo. Utan en fungerande arbetsallians med familjen kan inte socialsekreteraren utföra sitt arbete.

Dolly: ”Föräldrarna är det absolut viktigaste instrumentet för framgång. Det är dem som ska göra jobbet. Det är dem i hemmiljön som ska göra förändringarna, försök själv sluta äta godis och se hur svårt det är att göra en förändring. Tänk då att förändra ett helt beteende och livsstil det är jättesvårt. Föräldrarna är det absolut viktigaste, det vår största samarbetspartner fattar man inte det ska man inte jobba här. Det är många som inte fattar det, tyvärr. Många tänker att jag är myndigheten jag bestämmer saker. Men har man inte en allians med föräldrarna för lagstiftningen stödjer nästan ingen tvångsinsats. Väldigt få saker kan man göra emot föräldrarnas vilja så man måste ha föräldrarna med sig. Det räcker inte att ha ungdomen med sig.”

Socialsekreterarna uttrycker en rad olika svårigheter i relationen med föräldrarna. En socialsekreterare menar att de allra flesta föräldrar som hon möter i sitt arbete är stressade, utmattade föräldrar som inte orkar och därmed brister i att tillgodose barnets behov:

Anna: ” Nu man möter dessa föräldrar här och man vet att dem är jättespödade, arga och chockade. Men man får försöka att hantera det. Försöka vara saklig och utgå från lagen så här är det.(---) Sen kan det ju vara att man träffar föräldrar som inte förstår verkligen inte vad det är man menar. Det ju vara någon förälder som har lämnat ett lite barn hemma själv på natten. När man då försöker förklara att det inte är ok att göra det. När de inte förstår är en frustration, om jag lägger fram det så här så, provar man. Men de kan inte se det, hon sover ju. Det är jobbigt men då får man försöka lirka och hitta lösningar tänk om hon vaknar då vad gör du då?”

Citatet ovan visar betydelsen av att kunna få till en god arbetsallians särskilt med föräldrar som har det mycket svårt själva. Socialsekreterarna menar att föräldrarna är nyckeln in till barnet, man måste ha med sig föräldrarna så länge inte samhället går in och tar över vårdnaden med ett tvångsomhändertagande. Fram till ett tvångsomhändertagande är det socialsekreteraren i samarbete med föräldrarna som gör arbetet tillsammans med barnet.

Socialsekreterarna poängterar att de flesta föräldrar är samarbetsvilliga, men att det finns gånger då det är svårt eller omöjligt att få till ett samarbete.

Sammanfattningsvis, dilemmat att upprätthålla en arbetsallians med familjen med samtidigt fokus på att stödja och skydda barnet innebär en utmaning för socialsekreteraren, särskilt när familjerna har stora problem, eftersom det är just i de fallen kan vara svårt att åstadkomma en god arbetsallians.

Östberg (2010) menar att samarbete är ett nyckelord för socialsekreterarna. Det mesta inom socialtjänsten är frivilligt och samarbetar inte föräldrarna så blir det svårt att utföra en utredning. Östbergs forskning visar att föräldrars ovilja att samarbeta ofta leder till att utredningar läggs ned eftersom man inom socialtjänsten värnar om frivilligheten. Skälet som tas upp är att frivillighet ger ett större tillträde till familjen. Det kan bli aktuellt senare att göra en utredning men frivilligheten går före.

Andersson (1991) skriver i sin bok *Socialt arbete med små barn* om hur samhället har gett socialsekreterarna ett stort ansvar och en omöjlig uppgift i barnavårdsutredningar. När det kommer till kännedom att ett barn far illa så förväntas följande av socialsekreteraren: Socialsekreteraren får genast påtryckningar från omgivningen att handla till barnets skydd. Samtidigt ska socialsekreteraren göra en rättvis och korrekt bedömning av situationen i familjen så socialsekreteraren inte handlar fel. Socialsekreteraren förväntas få till ett bra samarbete med föräldrarna och även om föräldrarna vägrar samarbete måste socialsekreteraren ta sitt ansvar för barnet, vad är bäst för barnet i situationen? Ska socialsekreteraren fortsätta försöka få till ett samarbete med föräldrarna eller ska socialsekreteraren lägga ner utredningen eftersom den inte går att genomföra?

7. Avslutande diskussion.

7.1 Sammanfattande slutsatser.

Vårt syfte var att beskriva de dilemman socialsekreterare upplever i arbetet med barnavårdsutredningar samt hur de hanterar de utmaningar de ställs inför i sitt arbete. Genom våra intervjuer med fem socialsekreterare fick vi fram sex genomgående dilemman som socialsekreterarna upplever och hanterar inom ramen för sin yrkesroll. De dilemman vi

beskrivit överensstämmer väl med tidigare forskning inom området såsom Claezon (1987), Ponnert (2007) och Östberg (2010). Vi använde oss av Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater och vi fann att de socialsekreterare vi intervjuade hade en arbetssituation som väl överensstämmer med de förhållanden som Lipsky (1980), Östberg (2010) m.fl. lyft fram som till exempel, rollkonflikten i socialsekreterarens yrkesroll, att gräsrotsbyråkraten (socialsekreteraren) arbetar under hög arbetsbelastning och med knappa resurser samt att organisationens budget inte alltid matchar klientens behov.

Dunèr & Nordström (2005) menade i sin studie att det finns äkta dilemman och skendilemman i socialtjänsten. De äkta dilemmana är de som omfattar socialsekreterarens relation till klienten. Ett skendilemma har sitt upphov på organisationsnivå. Författarna skriver: ”Att vi valt att kalla dessa dilemman skendilemman handlar om att de ger sken av att vara äkta dilemman men att de till skillnad från dem går att lösa” (Dunèr och Nordström, 2005:72). När vi i efterhand betraktar de dilemman vi har funnit så har vi svårt att urskilja några som skendilemman. Det beror på att de organisatoriska problem som ger upphov till upplevelsen av ett dilemma för våra socialsekreterare inte kan lösas av henne. För socialsekreteraren utgör situationen ett äkta dilemma även om det på en annan nivå skulle kunna beskrivas som ett problem som har en lösning. Av de dilemman vi funnit finns det två som vid första anblicken kan uppfattas som skendilemman: Att göra en bra och rättvis utredning under tidsbrist samt att ha resursbrist samtidigt som klientens behov ska tillgodoses. Om socialtjänsten hade gott om personal för att göra barnavårdsutredningar så att dessa kunde göras under mindre tidspress skulle kanske det första av dessa dilemman upplevas mindre akut. Men samtidigt uppkommer en del av tidspressen även i de svårigheter det är att få till en genomarbetad utredning i en akut situation för familjen, vilket då innebär ett äkta dilemma. Det dilemma som består i upplevd resursbrist skulle man också kunna tänka sig bli mindre med en ökad tillgång på insatser. Men som Lipsky (1980) har beskrivit gräsrotsbyråkratens situation kommer behovet av insatser alltid att vara större än de resurser som finns tillgängliga. Så även här döljer sig ett äkta dilemma.

7.2 Diskussion.

Vi tänker att det hade varit intressant att göra en betydligt mer omfattande studie på exempelvis hundra barnutredare istället för fem intervjuer som vi utförde. För att undersöka om de sex dilemman vi fått fram hade varit framträdande även vid en så stor undersökning.

En aspekt som kom fram under våra intervjuer var att det var en relativt hög personalomsättning i båda arbetsgrupperna. Det händer att nyutexaminerade får arbete som barnavårdsutredare, men när man är nyutexaminerad saknar man kunskap och erfarenhet vilket gör det svårare att hantera alla svåra situationer och dilemman i arbetet. Flera av våra intervjupersoner har påtalat att med växande erfarenhet är det lättare att hantera dilemman som uppstår i arbetet. Med en hög personalomsättning går både erfarenheter och kunskap förlorade. Minskad personalomsättning kan göra att kompetensen bevaras i arbetsgruppen och detta skulle resultera i mer erfarenhet som kan leda till ett effektivare och kvalitetssäkrare arbete, vilket i sin tur kan minska arbetsstressen. Flera av intervjupersonerna berättar om att kolleger drabbats av utmattningssyndrom under sitt arbete som barnavårdsutredare. Här väcktes en fråga om vidare forskning hos oss, att undersöka relationen mellan stress och personlighet. Vad är det som gör att vissa socialsekreterare klarar sig utan att drabbas av utmattningssyndrom medan andra inte gör det? En faktor som våra intervjupersoner påtalade var vikten av att kunna ventilera kolleger emellan, att känna att man inte är ensam i sitt arbete som utredare. Trots professionell handledning menade våra intervjupersoner att ett bra arbetsklimat med kolleger och chefer att ventilera problemen med väger tyngre än den professionella handledningen. Detta bekräftas även av Meagher & Thams (2009) forskning att socialsekreterare inom barnavården upplevde ett stort stöd från chefer och kolleger. De har vidare i sin forskning sett att ett bra stöd från chefen minskar risken för utbrändhet och ökar välbefinnandet på arbetsplatsen.

Alla våra intervjupersoner använder BBIC och de menar att det är en god hjälp i utredningsarbetet för att få med alla delarna i ett barns liv. Dock är metoden samtidigt en tidstjuv som tar mycket tid från mötet med barnen och familjerna. Intervjupersonerna påtalar hur mycket dokumentation som ligger i en barnutredning och hur många olika steg som ska följas inom BBIC. Detta ökar också arbetsbördan för socialsekreterarna och tiden som läggs på dokumentation tas ifrån barnen och familjerna. Intervjupersonerna berättar att oavsett vad som ska utredas krävs det en fullständig BBIC utredning, vilket intervjupersonerna ibland ser som onödigt. Mer än en har påtalat att de vill ha en BBIC-modell i olika nivåer. På så vis kunde även större krut lagts på de stora utredningarna där det bättre behövs.

7.3 Egna reflektioner.

Vi har under detta arbete förstått hur svårt och komplicerat det är att arbeta som barnavårdsutredare. Det man önskar är att barnavårdsutredarna hade getts mer tid till sitt viktiga arbete, då eventuella misstag socialsekreterarna gör drabbar barnen.

Med tanke på hur många utredningar som görs i Sverige inom socialtjänsten varje år är det konstigt att det inte sker fler misstag än vad det faktiskt gör. Detta med tanke på att det nästan är en omöjlig uppgift socialsekreteraren har. Samhället har gett barnutredarna den svåraste uppgift som finns, att separera ett barn från sin förälder och att vara den som utför den separationen. Hur ska hon veta att det hon gör är rätt, får barnet verkligen en bättre framtid? Det går ju inte att få ett hundra procentigt säkert svar på den frågan. Med tanke på det redan svåra arbete som en barnutredare har med alla dilemman vi har lyft fram i vår uppsats anser vi att det måste vara ett av de svåraste yrken man kan ha. Tänk om tidningarna skulle skriva en rubrik som: ” Igår räddade en socialsekreterare ett barn”. Det hade varit fantastiskt om socialsekreteraren och socialtjänsten kunde skildras mer positivt och få erkännande för allt bra arbete de utför. I våra ögon är de vardagshjältar som utför sitt arbete trots allt.

8. Referenslista

- Andersson, G. (1991) *Socialt arbete med små barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, G. Aronson, K. Hessle, S. Hollander, A. & Lundström, T. (1996) (red.) *Barnet i den sociala barnvården*, Stockholm: Liber AB.
- Andersson, G. & Sallnäs, M. (2012) Socialbarnavård och barns utsatthet. I: Höjer, I. Sallnäs, M. & Sjöholm, Y. (2012) (red.) *När samhället träder in*. s.13-30. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, G. & Swärd, H. (2008) Etiska reflektioner. I: Meeuwisse A. Swärd H. Eliasson-Lappalainen R. & Jacobsson K. (2008) (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Ahrne G. & Svensson P. (2011) (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2006) Metoder i socialt arbete – vad är det? I: Meeuwisse, A. Sunesson, S. & Swärd, H. (2006) (red.) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bryman, A. (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder* (uppl. 2). Malmö: Liber AB.
- Claezon, I. (1987) *Bättre beslut – en studie av socialsekreterarnas handläggning av omhändertaganden av barn*. Umeå: Umeå universitet.
- Clevesköld, L. Lundgren, L. & Thunved, A. (2010) *Handläggning inom socialtjänsten*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Dunér, A. & Nordström, M. (2005) *Biståndshandläggningens villkor och dilemman – inom äldre- och handikappomsorg*. Lund: studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterqvist, U. & Ahrne, G. (2011) Intervjuer. I: Ahrne G. & Svensson P. (2011) (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.
- Hollander, A. (2006) Juridik och socialt arbete. I: Meeuwisse, A. Sunesson, S. & Swärd, H. (2006) (red.) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur & kultur AB.
- Höjer, I. Sallnäs, M. & Sjöholm, Y. (2012) (red.) *När samhället träder in*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, R. (1992) *Vid byråkratins gränser*. Lund: Studentlitteratur.

- Jönsson, H. (2010) *Sociala problem som perspektiv – en ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber AB.
- Lipsky, M. (1980) *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Lundström, T. (2009) Etik i den sociala barnvården. I: Pettersson, U. (2009) (red.) *Etik och socialtjänst – om förutsättningarna för det sociala arbetets etik*. Stockholm: Gothia förlag AB.
- Lundström, T. (1996) Den sociala barnvården. I: Andersson, G. Aronson, K. Hessle, S. Hollander, A. & Lundström, T. (1996) (red.) *Barnet i den sociala barnvården*, Stockholm: Liber AB.
- Meagher, G. & Tham, P. (2009) Working in Human Services: How Do Experiences and Working Conditions in Child Welfare Social Work Compare? *British Journal of Social Work*, 39, 807-827.
- Meeuwisse, A. Sunesson, S. & Swärd, H. (2006) (red.) *Socialt arbete – en grundbok*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Meeuwisse A. Swärd H. Eliasson-Lappalainen R. & Jacobsson K. (2008) (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Pettersson, U. (2009) (red.) *Etik och socialtjänst – om förutsättningarna för det sociala arbetets etik*. Stockholm: Gothia förlag AB.
- Ponnert, L. (2007) *Mellan klient och rättssystem - Tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterarens perspektiv*. Lund: Lunds universitet.
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2011) Att analysera kvalitativt material. I: Ahrne G. & Svensson P. (2011) (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.
- Socialstyrelsen. (2006) *Barn och unga i socialtjänsten – utreda, planera och följa upp beslutande insatser*. Socialstyrelsen, Stockholm.
- Sundell, K. & Egelund, T. (2002) *Barnvårdsutredningar - en kunskapsöversikt*. Växjö: Förlagshuset Gothia AB.
- Svensson, K. Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008) *Handlingsutrymme - Utmaningar i socialt*

arbete. Stockholm: Natur & Kultur.

Zosky, D. (2010) Wearing Your Heart on Your Sleeve: The Experience of Burnout Among Child Welfare Workers who are Cognitive versus Emotional Personality Types. *Journal of Public Child Welfare*, 4, 117-131.

Östberg, F. (2010) *Bedömningar och beslut, Från anmälan till insats i den sociala barnvården*. Stockholm: Förskolans förlag.

9. Bilagor.

9.1 Intervjuguide.

Intervjupersonerna är socialsekreterare som arbetar på en socialtjänst som utredare inom barn & familj i mindre kommuner i Skåne.

Miljön där intervjun utförs.

1. Bakgrundsfakta om intervjupersonen:

(Kön?) Ålder?

Vad har du för utbildning?

Hur många år har du arbetat som utredare inom barn och familj?

Har du haft något annat jobb inom socialt arbete?

2. Vill du beskriva de olika styrande faktorerna i ditt arbete:

Vill du berätta om lokala/nationella riktlinjer.

Vad används för utrednings- och bedömningsinstrument.

Vilka är organisatoriska resurser finns, trender och kulturer inom insatserna.

Påverkas ditt arbete av ekonomiska resurser.

Kan det finnas andra yttre faktorer och aktörer som påverkar utredningen.

3. Arbetssituationen:

Vill du beskriva olika dilemman i ditt arbete.

Dina egna erfarenheter och värderingar.

Stödjande funktioner för dig i arbetet/handledning/chef/kolleger. Tack så jättemycket för att du tog dig tid att göra en intervju med oss!!

9.2 Informationsbrev:

Samtycke till intervju.

Syfte med vår studie.

Vårt syfte är att beskriva de dilemman socialsekreterare ser i arbetet med barnavårdsutredningar samt de olika villkor som påverkar deras arbete.

Våra frågeställningar.

1. Vilka svårigheter/dilemman kan det finnas för socialsekreteraren under en barnavårdsutredning?
2. Vilka riktlinjer finns i/runt organisationen för socialsekreteraren att ta hänsyn till under utredningsprocessen?
3. Vilka andra faktorer/aktörer finns det som påverkar utredningsprocessen?

Genomförande av studien

Vi kommer att genomföra sex kvalitativa intervjuer med socialsekreterare som arbetar med barnavårdsutredningar.

Behandling av persondata

Alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt, dvs. förvaras på ett bra sätt. Intervjun sammanställs utan socialsekreterarens namn och namngiven kommun. Informationen som framkommer i undersökningen kommer endast användas i det tänkta syftet. Efter att intervjuerna transkriberats kommer de att raderas.

Skriftligt samtycke

Jag har blivit informerad om vad studien gäller. Jag samtycker till att medverka i studien under de förutsättningar som nämnts ovan. Jag vet att jag när som helst kan avbryta intervjun.

.....

Namn

Datum

Undrar ni över något är ni välkomna att kontakta oss:

Kim, 070-770 85 96 eller Linda, 0722-27 94 68.

Ni kan även kontakta vår handledare Mats Hilte via mejl: mats.hilte@soch.lu.se